

УДК 347.122:364-322

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кривенко Ю.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена висвітленню питання щодо принципів здійснення волонтерської діяльності та визначення їх специфіки, у відповідності до загальних засад цивільного законодавства та перспективи розвитку законодавства в даному напрямку. Принципи здійснення волонтерської діяльності, розглядалися лише в ракурсі дослідження загально цивілістичних принципів, без урахування особливостей здійснення волонтерської діяльності. В зв'язку з чим виникла необхідність дослідити принципи здійснення волонтерської діяльності на які вплину соціальні, економічні, політичні та інші чинники. Отже, волонтерська діяльність, ґрунтується на принципах добровільності, безкорисливості, неприбутковості, законності, гуманності та відповідальності.

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, принципи здійснення волонтерської діяльності.

Постановка проблеми. Волонтерська діяльність, як відомо, ґрунтується на принципах добровільності, безкорисливості, неприбутковості, законності, гуманності та відповідальності, та є основою побудови та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Слід зазначити, що волонтерство, ми визначали як соціальне явище, а згодом стали визначати, як правові відносини, існувало з моменту виникнення нашої держави, є зараз і буде до тих пір, поки особи об'єднуються для вирі-

шення різноманітних питань у суспільство чи більш дрібні громади. Останнім часом, досить поширеною є точка зору відносно того, що бурхливий розвиток волонтерського руху (діяльності) в Україні почався лише з 2012 року та пов'язувати це з прийняттям Закону України «Про волонтерську діяльність». Суспільна користь, безоплатність, добровільність і використання вільного часу є підґрунтям волонтерства, та визначенні в законі України, як основні принципи здійснення волонтерської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням загальних питань принципів цивільного права присвячений ряд наукових досліджень вчених – від минулого до сучасності Д.І. Мейер, Г.Ф. Шершеневич, С.О. Харитонов, О.В. Басай, Н.Ю. Голубевої) [1], в свою чергу окремі принципи, а саме принципи справедливості, добросовісності та розумності були дослідженні, С.О. Погрібним, І.Г. Бабіч, Т.В. Боднар та ін. [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ментальність українського народу ґрунтується на бажанні надати допомогу, підтримати одне одного. Досліджуючи витоки волонтерства, слід визначити, що в Україні суспільна допомога і благодійність започатковані в період Київської Русі, за іншими твердженнями – у доязичницькі часи. Архаїчна форма допомоги у давніх слов'ян, що населяли українські землі, формувалась як відчуття «належності до цілого» – людської спільноти, природи, космосу. Організована на цих засадах допомога і взаємодопомога у давніх слов'ян реплізувалась в культових, общинно-родових і господарських формах: люди зверталися до жерців, віщунів задля подолання конкретних життєвих проблем. З оформленням інституту релігійних свят виникають братчини (мирщини, сизипки), під час яких жителі одного або кількох поселень віддають певну частину продуктів на суспільні потреби. Общинно-родова підтримка виявлялась у виділенні землі, прийнятті, призначенні «громадських» родичів, піклуванні про «вихованців», «годованців», вдів тощо. Господарські форми допомоги (толоки, складчини, супряга) надавались в екстремальних ситуаціях тим, хто постраждав від пожеж, повеней, втратив худобу тощо. [3, с. 49-50]

Метою цієї статті є дослідження принципів здійснення волонтерської діяльності у відповідності до загальних засад цивільного законодавства та перспективи розвитку законодавства в даному напрямку.

Відповідно до поставленої мети вирішення потребують наступні завдання:

- дослідити та проаналізувати принципи здійснення волонтерської діяльності які задекларовані в Законі України «Про волонтерську діяльність» їх відповідність загальним принципам цивільного законодавства та загально-правовим (загальним чи основним) принципам які притаманні всім галузям права і відображають природу права в цілому.

Аналіз наукових досліджень з вказаної проблеми дозволяє зробити висновок, щодо актуальності питання принципів здійснення волонтерської діяльності. Принципи здійснення волонтерської діяльності, розглядалися лише в ракурсі дослідження загально цивілістичних принципів, без урахування особливостей здійснення волонтерської діяльності. В зв'язку з чим виникла необхідність дослідити принципи здійснення волонтерської діяльності з урахуванням впливу соціальних, економічних, політичних та інших чинників.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи розвиток подій в нашій державі волонтерська діяльність (волонтерський рух) перестала бути вузько-соціальним явищем, яке було знайоме лише окремим верствам населення. На сьогодні майже

кожен громадянин є причетним до волонтерського руху або здійснює волонтерську діяльність.

Враховуючи особливість, волонтерська діяльність виникає самостійно за ініціатииви громадян, провадиться фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, без просування по службі, для допомоги особам які знаходяться в складних життєвих умовах.

В ст. 1. Закону України «Про волонтерську діяльність» закріплено, що волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги. [4]

Насамперед, саме слово «діяльність» означає систематичні дії членів суспільства, їхніх об'єднань, які спрямовані та досягнення певного результату. Діяльність таких осіб здійснюється в інтересах інших осіб та в інтересах суспільства (без мети отримання прибутку від виконаних робіт та наданих послуг). Вона може набувати різних форм: від повсякденних форм взаємодопомоги до спільних дій під час кризи (яскравим прикладом є допомога військовим в зоні АТО, та допомога переселенцям, набувають розвитку і інші напрямки волонтерської діяльності). Під цим поняттям розуміють волонтерські дії як на місцевому, так і на державному рівнях, і разом з цим, як двосторонні та міжнародні програми.

Здійснення волонтерської діяльності відбувається за рахунок волонтерської допомоги, яка в свою чергу поділяється на волонтерські роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами.

«Кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави» – проголошено в ст.22 Загальної декларації прав людини.

Отже, відповідно, до Загальної декларації прав людини за рахунок здійснення волонтерської діяльності можливе забезпечення соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку. [5]

Основні принципи волонтерського руху визначені в Загальній декларації волонтерів, а саме:

- визнається право на об'єднання за всіма чоловіками, жінками та дітьми незалежно від їх расової приналежності, віросповідання, фізичних особливостей, соціального та матеріального становища;

- базуються на повазі гідності та культури всіх людей ;

- надається допомога, безкоштовні послуги особисто або організовано -в дусі партнерства і братерства;

- визнають рівну важливість особистих і колективних потреб, сприяють колективному забезпеченню цих потреб;

- ставлять перед собою мету перетворити волонтерство на елемент особистого розвитку, набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей шляхом стимулювання ініціатииви та творчості людей, які при цьому мають можливість бути творцями, а не користувачами;

– стимулюють почуття відповідальності, захоплюють сімейну, колективну та міжнародну солідарність. [6]

В свою чергу, ряд вітчизняних дослідників-соціологів (А. Капсько, О. Любарська, В. Назарук, В. Петрович, Ю. Поліщук та ін.) [7] визначають принципи волонтерської діяльності, але базуються вони на загальних засадах суспільства, до них вони відносять:

– альтруїзму (передбачає, що волонтер готовий до здійснення діяльності, спрямованої на вирішення важкої життєвої ситуації клієнтів, при цьому інтереси клієнтів виходять на перший план);

– безкорисливості (заснований на відсутності матеріальної зацікавленості у відносинах між волонтером і клієнтом);

– гласності (полягає у відкритості волонтерської роботи для суспільного ознайомлення й обговорення, оскільки забезпечення повноти інформації про реалізовану волонтерську роботу буде сприяти популяризації цього виду діяльності в суспільстві й перетворенню клієнта на суб'єкта соціальної роботи);

– гуманізму (виражається в дотриманні прав людини, вияві доброзичливості, толерантного ставлення волонтера до клієнта);

– добровільності (полягає в залученні до волонтерської роботи лише за бажанням, тобто клієнт має право відмовитися від соціальних послуг, якщо вони не відповідають його потребам);

– законності (вимагає відповідності волонтерської роботи прийнятому законодавству – законам України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про волонтерську діяльність» «Про громадські об'єднання», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та ін.);

– милосердя (пронизує весь зміст волонтерської роботи, заснованої на готовності волонтера допомогти людям через співчуття, людинолюбство);

– чуйності (припускає готовність волонтера вчасно допомогти людині, яка потребує допомоги);

– самовідданості (висуває пріоритетність інтересів клієнта у волонтерській роботі і наявність у волонтера оптимізму під час вирішення важкої життєвої ситуації клієнта);

– співчуття (передбачає гуманне ставлення до клієнтів);

– партнерства (є таким стилем відносин, що припускає неізолювану один від одного діяльність фахівця із соціальної роботи та клієнта);

– поважне ставлення один до одного). [8, С.65]

Слід відзначити, до загально-правових принципів відносять: принципи законності, справедливості, юридичної рівності, соціальної свободи, соціального і громадянського обов'язку, демократизму, національної рівноправності, гуманізму, рівності громадян перед законом, взаємної відповідальності держави й особистості, верховенства права, політичного, ідеологічного й економічного плюралізму, непорушності прав людини. Законодавець базується на вказаних принципах в ст.2 Закону України «Про волонтерську діяльність» визначив, що «волонтерська діяльність ґрунтується на принципах добровільності, безкорисливості, неприбутковості, законності, гуманності та відповідальності». [9]

Закріпленні принципи відповідають загальним засадам суспільства та ґрунтуються на загальних положеннях цивільного законодавства.

Принцип добровільності, передбачає самостійність і добровільність прийняття рішення щодо участі у волонтерській діяльності. Вивчаючи етимологію слова «добровільність» виявили, що воно є похідним від слова «добровільний» – тобто такий, який здійснюється, діє з власного бажання, доброї волі, без насилля, примусу [10, С.78]. Слово «добровільний» утворено шляхом об'єднання слів «добрий» і «воля». Наочним доказом цього є більш рання форма цього слова: «доброволно», «добровольность» [11, С. 455]. У староукраїнській мові про діяння, яке вчинене добровільно, з власної волі, говорили як про вчинене доброю волею [12, С.233]. Слово «добро» є базовим для визначення слова «добровільність», та включає в себе: 1) є носієм позитивного начала, протилежний до негативного; 2) без відхилень від норми, від усталеного взірця. [13, С.101]

Конституція України проголошує, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. [14]

Наступний принцип-безкорисливість, згідно з яким волонтер чи волонтерська організація не повинні використовувати досягнуті результати для власної вигоди (нами була розглянута інша точка зору);

Законодавець визначив, що базовим є безкорисливість, а не безоплатність. Однак, з цього приводу існують різні точки зору, а саме волонтерська діяльність не є безкорисливою, оскільки вона завжди приносить вигоду волонтерам, але ця вигода не є матеріальною. Вона допомагає людям досягти більшого впливу на власне життя. (волонтери приймають участь у діяльності МО України, депутатська діяльність і т.д.). Зокрема, участь у волонтерській діяльності людей, які самі потребують допомоги (самотні пенсіонери, люди з особливими потребами, малозабезпечені, люди з алкогольною та наркотичною залежністю в минулому тощо), зарекомендувала себе як діяльність, що допомагає їм змінити своє життя на краще. Допмагаючи іншим, вони стають упевненими у своїх силах, здібностях, опановують нові навички та встановлюють нові соціальні зв'язки. Також волонтерство, дає змогу людині знайти себе та привнести у своє життя ті цінності та звички, завдяки яким вона матиме здорове, продуктивне й насичене життя, і особливо це стосується підлітків та молоді. [15, С.50]

Принцип безоплатності означає відсутність оплати за волонтерську допомогу.

Принцип неприбутковості (непідприємницький характер) волонтерської діяльності пов'язаний з відсутністю мети на отримання прибутку.

Принцип законності – це відправні засади, незаперечні засадничі вимоги, які лежать в основі формування норм права і висуваються до поведінки учасників волонтерської діяльності.

Принцип гуманності – проявляється в повазі до людини, у піклуванні про неї, зокрема в забезпеченні соціального захисту певним категоріям людей. [16] Принципи гуманізму і соціальної держави обумовлюють існування обов'язків держави дбати про добробут і гармонічний розвиток власних громадян, гарантувати їм достатній життєвий

рівень і соціальну захищеність. Гуманність є засадою благодійництва та благодійної діяльності, захисту тварин від жорстокого поводження, принципу надання соціальних послуг, психіатричної допомоги. Гуманістичну спрямованість мають закони України «Про волонтерську діяльність», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та ряд ін.

Принцип відповідальності є досить специфічним, так як, при здійсненні волонтерської діяльності волонтер несе відповідальність за інших людей виявляє бажання допомогти тим, хто цього потребує.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що принципи здійснення волонтерської діяльності, базуються на загально-правових принципах, а саме принципах законності, справедливості, юридичної рівності, соціальної свободи, соціального і громадянського обов'язку, демократизму, національної рівноправності, гуманізму, рівності громадян перед законом, взаємної відповідальності держави й особистості, верховенства права, політичного, ідеологічного й економічного плюралізму, непорушності прав людини та відображають специфіку здійснення волонтерської діяльності.

Список літератури:

1. Басай О.В. Принципи цивільного права України: теорія і практика: монографія / О.В. Басай-Івано-Франківськ: Сімік, 2013.-428 с. ; Голубева, Н.Ю. Система принципів цивільного права України / Н.Ю. Голубева // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право: науково-фаховий журн. – 2008. – Вип. 9. 448 с. С. 268-270; Харитонов Є. О. Принципи цивільного права України: до постановки проблеми [Електронний ресурс] / Є. О. Харитонов // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 38. – С. 7-13. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2008_38_2
2. Погрібний С. Загальні та спеціальні норми в цивільному (приватному) праві України [Електронний ресурс] / С. Погрібний // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 3. – С. 166-177. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_3_16; Бабич І. Г. Визначення місця принципу справедливості в сучасній системі принципів права [Електронний ресурс] / І. Г. Бабич // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 59. – С. 191-197. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_59_25; Боднар Т. В. Деякі проблеми захисту цивільних прав у договірних зобов'язаннях [Електронний ресурс] / Т. В. Боднар // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2. – С. 113-118. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2007_2_17
3. Попович Г. Соціальна робота і міждисциплінарне співробітництво // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 1 (17). – С. 47-52.
4. Про волонтерську діяльність: Закон України.- Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 42, ст.435
5. Загальна декларація прав людини (рос/укр) ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015
6. Всеобщая декларация добровольчества / XVI Всемирная конференция добровольцев Международной ассоциации добровольческих усилий (IAVE), Амстердам, январь, 2001. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.volunteer.ru/5/1/5_1_dekl1.htm
7. Борецька Н. П. Сучасний стан і проблеми розвитку соціально-трудових відносин у добровольстві / Н. П. Борецька, Г. О. Крапівіна / Соціально-трудові відносини: теорія та практика / Формування ринкової економіки [Текст]: Зб. наук. праць. – Спец. вип.: У 3 т. Соціально-трудові відносини: теорія і практика. – К.: КНЕУ, 2010. – Т. 1. – С. 105-112.
8. Янц Н.Д. Основи діяльності волонтерів: курс лекцій / Н.Д. Янц. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – 200 с.
9. Аналіз закону України «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс].- Режим доступу <http://civil-rada.in.ua/?p=860>
10. Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.Г. Данильяк, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. –208 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
12. Історичний словник української мови / [під ред. Є. Тимченка]. – Т. 1. – Х.: Українська радянська енциклопедія, 1932. – 947 с.
13. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1977. – 633 с.
14. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР\ \ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
15. Уварова О. О. Загальні принципи права та їх роль у правозастосуванні з позицій природно-правового і позитивістського підходів до права / О. О. Уварова // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 2. – С. 244-252.
16. Андрущук С. Принцип верховенства права: визначення, співвідношення із суміжними поняттями, особливості законодавчого закріплення і реалізації// Юридичний журнал «Юстиніан» № 11/2005 [Електронний ресурс].- Режим доступу:<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2008>

Кривенко Ю.В.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

ПРИНЦИПЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Статья посвящена принципам осуществления волонтерской деятельности и определению их специфики, в соответствии с общими принципами гражданского законодательства и перспективы развития законодательства в данном направлении. Принципы осуществления волонтерской деятельности, рассматривались только в ракурсе исследования общих цивилистических принципов, без учета особенностей осуществления волонтерской деятельности. В связи с чем возникла необходимость исследовать принципы осуществления волонтерской деятельности на которые находятся под влиянием социальных, экономических, политических и других факторов. Следовательно, волонтерская деятельность, основывается на принципах добровольности, бескорыстия, неприбыльности, законности, гуманности и ответственности.

Ключевые слова: волонтерство, волонтерская деятельность, принципы осуществления волонтерской деятельности.

Kryvenko I.V.

National University «Odessa Law Academy»

PRINCIPLES OF VOLUNTEER ACTIVITIES

Summary

The article is devoted to highlighting questions about principles of realization of volunteering and the determination of their specificity, according to the general principles of civil law and prospects of development legislation in this direction. Principles of realization of volunteering, were considered only from the perspective of research general civil principles, without the peculiarities of volunteering. In connection with what there was a need to investigate the principles of voluntary activities which affect the social, economic, political and other factors. So volunteering is based on the principles of voluntariness, selflessness, non-profit, legality, humanity and justice.

Keywords: volunteering, volunteer activity, principles of volunteering.